

SADIK YALSIZUÇANLAR'IN "KIL" ADLI KÜÇÜREK ÖYKÜSÜNÜN ÇÖZÜMLENMESİ

Analysis of Sadık Yalsızuçanlar's Short Story named "Kıl"

Ramazan ERGÖZ*

Makale Geliş Tarihi: 13.12.2019

Makale Kabul Tarihi: 05.08.2020

Özet: Sadık Yalsızuçanlar, Çağdaş Türk Edebiyatı içerisinde eserleri ile önemli bir yere sahiptir. Öykü, roman ve deneme türlerinde yazıları bulunan yazar öyküleri ile ön plandadır. Yazarın öykülerinde insan sorunsalı öne çıkmakta ve insan merkezli aşk, ölüm ve yabancılaşma gibi izlekler görülmektedir. Kıl adlı küçürek öykü de insan merkezli bir öyküdür. Öyküde geleneğe bağlı ve hisleriyle yaşayan yaşlı bir adamın gözüne inen beyaz bir kılı Ramazan hilali sanması anlatılır. Yazar, akıl ve sorgulamanın devre dışı bırakılması nedeniyle yaşlı adamı ironik bir şekilde eleştirir. "O beyaz kılın ay olma ihtimali var mıdır?" sorusu ile de okuru sorgulamaya davet eder. Çalışmamızda bu küçürek öykünün yapısal ve izleksel kurgusu incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Sadık Yalsızuçanlar, Kıl, Küçürek Öykü, Akıl, Sorgulama.

Analysis of Sadık Yalsızuçanlar's Short Story named "Kıl"

Abstract: Sadık Yalsızuçanlar has an important place in Contemporary Turkish Literature with his works. The writer, who has writings in stories, novels and essays, is at the forefront with his stories. In the stories of the author, the human problem is prominent and people-centered love, death and alienation are seen. The short story called Kıl is a human-centered story. The story tells the story of an Ramadan crescent of white hair that falls into the eyes of an old man, who is dependent on tradition and lives with his feelings. The author ironically criticizes the old man for disabling reason and questioning. "Is it possible that that white hair is the moon?" also invites the reader to question. In our study, the structural and projective fiction of this story will be examined.

KeyWords: Sadık Yalsızuçanlar, Kıl, Short Story, Mind, Questioning.

* Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bitlis, Türkiye, rergoz@beu.edu.tr

Giriş

İnsanoğlu, dünyalık zamanda ontolojik olarak varlığını ve buradalığını ortaya koyabilmek amacıyla anlatım esasına dayalı ürünler ortaya koyar. Böylelikle insanoğlu ilk insandan bugüne zaman ve mekâna karşı yenilmemek ve kalıcılığını sağlamak için bu metinleri gelecek kuşaklara bırakır. İnsan ömrünün dünyalık zamandaki geçiciliğine karşın, edebi metinler sürekliliği, zaman ve mekân üstünlüğü ile ilk insandan bugüne insanı ve insanlığı açımlayan derin hakikatleri gizler. Bu yüzdendir ki “her çağın ruhu, özüne uygun anlatı araçlarıyla kendini açığa çıkarmak ister”(Korkmaz-Deveci, 2011: 11). Arkaik insandan bugüne mitler, masallar, efsaneler, destanlar gibi anlatı türleri, değişen çağların ve bu değişim sonucunda ortaya çıkan yeni düzen ve insan tipinin yansımalarını bünyelerinde barındırır.

Teknoloji ve uzay çağı olarak tanımlanan 21. Yüzyıl da bu değişen dünya düzeni ve insan tipi, bir şekilde sanatın mecrasında kendisine yer bulur. Ancak bu çağın önceki yüzyıllardan farkı ise; zamanın gitgide yetmezliği, insanların sürekli bir koşuşturma, bir yerlere yetişme ve ayaküstü sohbetler etmek zorunda kaldıkları bir zaman dilimi olmasıdır. Önceki yüzyılların uzun anlatıları, zaman yönünden fakirleşen bireye vakit kaybı olarak gelmekte ve insanlar üzerinde bir etki bırakamamaktadır.

Modern insan kendisini açığa vurmak ve etrafını çevreleyen her türlü açmazdan kurtulmak için yeni anlatı türlerine muhtaçtır. Bu anlatı türü ise zaman karşısında tutunabilmek için kısa ve öz olmalı, okuyucuyu/dinleyiciyi çağın uykusundan uyandırıp kendilik değerlerini sorgulatmalıdır. İşte bu aşamada “küçürek öyküler” modern insanın kendini açımlemasına imkân sağlayan anlatılar olarak onun imdadına yetişir. Bu bakımdan “küçürek öykü/ler, akreple yelkovan arasına sıkışan özgür görünümlü, ama bürokrasinin kâğıttan kelepçelerle tutukladığı, çağcıl mahkûmların, kendini fark ettiren sonraki çığlığı gibidir; kısa, keskin ve tiz(dir).”(Korkmaz-Deveci, 2011: 13) Giderek dehlizleşen bir yaşamın içerisine sürüklenen birey için “bu keskin çığlıkta, sınırlarına çarparak hiçbir yerdeliğini keşfeden insanın bunaltılı arayışları vardır.(Korkmaz-Deveci, 2011: 13) Bu arayışlar için küçürek öyküler kelime sayısının az, anlamın yoğun ve derin olduğu anlatılardır. Asıl vurgulanmak istenen ve etkisinin okuyucuya ulaşması istenen an bir fotoğraf karesi gibi dondurulup yansıtılır. Bu yapılırken de gereksiz sözcük kullanımından, karakter ve mekân tasvirlerinden kaçınılır.

Çağımız insanının sesi olan ve çağın ruhunu yansıtan küçürek öyküler, dünya edebiyatında gelişmekte ve temsilcileri her geçen gün artmaktadır. Ülkemizde de küçürek öykü türü kendisine özgü bir yer edinmiştir. Dünya edebiyatında Max Aub, J. Cortazar, Michel Leiris, Max Jacob’u, Türk edebiyatından ise Küçük İskender, Sevim Burak, Ferit Edgü, Rasim Özdenören, Cemal Şakar, Tezer Özlü ve Sadık Yalsızuçanlar gibi isimler küçürek öykücülüğün önemli yazarları arasındadır.

Sadık Yalsızuçanlar, Çağdaş Türk edebiyatında öyküleri ile ön plandadır. İlk öyküsünü 1980 yılında yazan yazarın öykülerinde masal, tasavvuf, sürrealizm ve metafizik arayışın getirdiği gerilim ile yeni fikirler ortaya çıkar. (Çelik, 2014: 6) Onun öykülerinde ideal insan tipi yaratma amacı vardır. Bu yüzden öykülerinin bir mesaj taşıdığını söylemek mümkündür.

Kıl adlı küçürek öykü metinlerarasılık bağlamında bağlantılı olduğu Mevlana'nın Mesnevi'sindeki bir öykünün yeniden kurgulanması sonucu ortaya çıkmıştır. Üst anlatı niteliği taşıyan öyküde Hz. Ömer, bir grup insanla birlikte Ramazan hilalini görebilmek için gökyüzünü incelemeye başlar. Yaşlı bir adam, hilali gördüm diye bağırır. Hz. Ömer ise yaşlı adamın işaret ettiği yerde herhangi bir şey göremez. Bunun üzerine yaşlı adama; elini ıslatarak kaşını düzeltmesini ve hilali gördüğünü söylediği yere tekrar bakmasını söyler. Yaşlı adam Hz. Ömer'in dediğini yaptıktan sonra baktığı yerde hilalin olmadığını görür. Yaşlı adam hilalin nereye gittiğini sorar. Hz. Ömer de, yaşlı adama kaşındaki beyaz bir kılın kıvrılarak gözünün önüne düştüğünü, onu Ramazan hilali sandığını söyler. (Mevlana, 2010: 172)

Kıl adlı küçürek öykünün, üst anlatı niteliği taşıyan Mesnevi'deki öyküyü anırttığı görülür. Nitekim "metinlerarası, okurun kendinden önce ya da sonra gelen bir eserde, başka eserler arasındaki ilişkileri algılamasıdır. Öteki metinler, önümüzdeki metnin metinlerarası göndergesini oluştururlar" (Aktulum 2000: 61). Bu gönderge dizgeleri üst anlatının yeniden yorumlandığı anlatı ile olan farkları ve benzerlikleri gözlemlemeyi, yazarın üst anlatı metninde nasıl değişiklikler yaptığını görmemizi sağlar. Bu çalışmada Mesnevi'deki öykünün yazar tarafından yeniden yorumlanması sonucu ortaya çıkan *Kıl* adlı küçürek öykünün yapısal özellikleri ve izleksel kurgusu ele alınacaktır.

1. Küçürek Öykünün Yapı Unsurları

"*Kıl*"

Yaşlı adam ramazan hilalini görmek için göğe baktı. Gözüne beyaz bir kıl inmişti. Onu ay sandı. 'Onu gördüm' diye bağırırdı. O beyaz kılın ay olma ihtimali var mıdır?

Öyleyle kabul etmemek inkâr değildir."

Sadık Yalsızuçanlar'ın yukarıdaki "*Kıl*" adlı küçürek öyküsü başlık dâhil otuz üç sözcükten oluşur. Küçürek öyküler "eklemelerin değil, kısaltmaların kaçınılmaz ve gerekli olduğu, ayrıntıların yerini, çağrışımlara ve sınırsız yorumlara bıraktığı, anlık bir kavrayışın tek çırpıda anlatıldığı (..) minimize metinlerdir."(Deveci, 2009: 123) Metnin kısa oluşu onun az şey anlattığı anlamına gelmez. Aksine minimum sözcük sayısına inen anlatı daha çok yoğunlaşmakta, kelimelerin ve fiillerin etki gücü artmaktadır. Sözcük sınırı olarak "*Küçürek Öykülerin en önemli niteliklerinden biri 100 sözcük gibi bir anlatı yoğunlaşması(dır)*"(Korkmaz-Deveci, 2011: 16) *Kıl* adlı küçürek öykü

de otuz üç sözcük ile küçürek öykülerin temel özelliklerinden olan sözcük ekonomisi kuralına uyar.

1.1. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Yazarın olayları nakledebilmesi için metne karşı kendine bir bakış açısı belirlemesi gerekir. Bu bakış açısı yazarın metne ne kadar etki edeceğini de belirler. Kahraman anlatıcı başkişisi olduğu öyküleri okura aktarır. Tanık bakış açısında olaylar üçüncü tekil şahsın gözünden yansır. Tanrısal bakış açısı her şeyi bilen ve gören bir yapıdadır. “Her şeyi bilme esasına dayanan bu bakış açısı yazara geniş imkânlar sunmaktadır. Böyle bir imkânla donatılmış (Techiz edilmiş) anlatıcı figür, adeta ‘Tanrı gibi’ her şeyi bilir, görür, sezer, geçmişten gelecekte haber verir.”(Tekin, 2006: 50) Kıl adlı küçürek öyküde yazar yaşlı adamın tüm davranışlarını görür ve aktarır. Yaşlı adamın gözüne inen beyaz kılı ay sandığını, o daha “Onu gördüm” demeden bilir ve olacakları bir adım önceden okura aktarır.

Tanrısal bakış açısı olayları görüp aktarmakla birlikte retorik bir işlev de üstlenir. Yazarın metne müdahalesi olayların açıklanmasını imkân tanırken; okuyucu farkında olmasa bile onu etkiler. Okuyucuyu belirli beklentilere yönlendirir. (Karl Stanzel, 1997: 23) Kıl öyküsünde de yazar metnin ilk bölümünde olanları görür ve anlatır. Metnin ikinci ve asıl vurucu bölümünde ise okuru metnin içine çeker. “*O beyaz kılın ay olma ihtimali var mıdır?*” sorusunu soran yazar; “*Öyleyle kabul etmemek inkâr değildir*” diyerek okuyucunun vereceği tercihi etkilemeye ve yönlendirmeye çalışmaktadır. Bu duruma gerekçe olarak yazarın eserlerinde ideal insan tipi yaratma arzusunu gösterebiliriz.

1.2. Zaman

Kıl adlı küçürek öyküde zaman geçmiş bir zaman dilimini ifade etmektedir. *Baktı, inmişti ve sandı* gibi geçmişe ait ifadeler olayın eski bir tarihte yaşanmış olduğunu gösterir. Öykünün olay/ öykü zamanı geçmişte gerçekleşmiştir. Yükleme kesinlik, belirsizlik ve ihtimal anlamı katan –dir ekinin anlatıda kullanılması, yazarın okura sormuş olduğu sorudaki “*İhtimali var mıdır?*” cümlesindeki ihtimal kelimesi ile uyumludur.

2. İzleksel Kurgu

2.1. Yaşlı Adam ve Değerler Dünyası

Küçürek öykünün başkişisi olan yaşlı adam Ramazan ayının başlangıç habercisi olan ramazan hilalini görebilmek için göğe bakar. Amacı Ramazan ayının başladığının delili olan ramazan hilalini kendi gözleri ile görebilmeğidir. Yaşlı adamın temsil ettiği neslin temel özelliklerinden birinin modernizm ile bir kesişme noktası yaşamamış olmasıdır. Çevresini kendisi deneyimleyen bu neslin en önemli özelliği geleneğe bağlı olması, duyularına ve hislerine akıldan daha çok güvenmesidir.

Gözüne inen beyaz bir kılı ramazan hilali sanması onun beklentilerinin ve dünya algısının bu yönde olmasından kaynaklanır. Nitekim sanmak "bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek, zannelemek." (Url-1, 2020) anlamındadır. Yaşlı adam beyaz kılın ay olma ihtimaline daha çok inanır. Gözüne inen şeyin gerçekten ramazan hilali olup olmadığını sorgulamaz.

Yaşlı adam çevreyi kendi gözlemleri ile görmek ister. Ancak gözünün önündeki beyaz bir kılın ay olup olmadığını ayırt edememesi onun yaşlılığına bağlanabileceği gibi, kendisinin ve neslinin temsil ettiği değerlerin artık yok olmaya yüz tuttuğuna da bir işaret olarak görülebilir. Öyküde bu değerlerin varlığından ziyade, sorgu sualsiz bir inanmanın ve kabulünün varlığı tenkit edilmektedir.

2.2. Akla ve Sorgulamaya Çağrı: "O beyaz Kılın Ay Olma İhtimali Var mıdır?"

Modernizmin temel öngörüsü aklın ışığında kurulan bir dünyadır. (Korkmaz vd., 2013: 30) Aklın öncülüğünde inşa edilen bir dünyada ihtimallere yer yoktur. Somut olarak var olmayan ve bilimsel bir gerçekliğe ulaşmayan hiçbir şey modern dünyanın öne sürdüğü yaşam şeklinde kendisine yer bulamaz. Küçürek öyküde, ramazan hilalini görmek için dışarı çıkan yaşlı adamın gözüne inen beyaz bir kılı ay sanması ironik bir şekilde eleştirilir. Tanırsal bakış açısını kullanan yazar, yaşlı adamın gözüne beyaz bir kılın indiğini görmezden gelirdesine öyküde kullandığı belirli geçmiş zaman kipinin yerini *inmişti* şeklinde belirsiz geçmiş zaman kipine bırakır. Nitekim öyküsünü iki bölümden oluşturan yazar, yaşlı adamın "*Onu gördüm*" sözünden sonra onun hakkında bir bilgiye yer vermez. Olacakları okurun muhayyilesine bırakır. Ancak metnin ana kurgusunu oluşturan ve okuru düşünmeye, sorgulamaya yönelten "*O beyaz kılın ay olma ihtimali var mıdır?*" sorusu ile okuru metnin içine çeker. Bu aşamadan sonra okur, yaşlı adamın yanında mı yer alacağına yoksa böyle bir ihtimalin olmayacağına mı karar verir. Yazar tanırsal bakış açısının kendisine sunduğu imkânları kullanır ve "*Öyleyle kabul etmemek inkâr değildir.*" diyerek okurun cevabına müdahalede bulunur.

Metnin ana vurgularından biri her görülen şeye körü körüne bağlanılmaması ve inanılmaması gerçeğidir. Yaşlı adamın tüm şartlanmışlığı ile baktığı ve aradığı Ramazan hilali onun için gözüne inen beyaz bir kıldır. Çünkü o sorgulama edimlerini harekete geçirmez. Metnin okurdan beklediği ise akli ve sorgulamayı öncelemesidir. Bu durum Şinasi'nin "Vahdet'i zatına aklımca şahadet lazım" (Korkmaz vd., 2013: 34) sözünü hatırlatır. Bir kul psikolojisi ile görülene inanmaktan öte, sorgulamaya dayalı bir inanmanın önemi yansıtılır.

"*Öyleyle kabul etmemek inkâr değildir.*" sözü toplumun belli kalıplarının olduğuna dair göndermeler içerir. İnkâr etmek, tüm yaşanmışlığına karşın

insanın kendini yalanlaması anlamını taşır. Ancak metin tüm yaşanmışlığı okurun önüne serer. İnkârcı sıfatıyla zan altına düşme korkusu yaşayanların vicdanlarını rahatlatacak “*kabul etmemek inkâr değildir*” sözü yazarın okuyucuyu yönlendirmesine yardımcı olur.

Sonuç

Küçürek öyküler kısa ve yoğun bir anlatıma sahip olması itibariyle kendine özgü bir anlatım türüdür. Zaman ve mekân gibi unsurların ayrıntılı tasvirine girilmemesi nedeniyle, yazarın vermek istediği mesaj semboller üzerinden okuyucuya aktarılır. Her sanatçı kendi dünya görüşü ve sanat anlayışı çerçevesinde küçürek öyküleri meydana getirir. Sadık Yalsızuçanlar da genellikle eserlerinde hâkim izlek olarak görülen insan sorunsalını, metinlerarasılık yoluyla yeniden yorumladığı Mevlana'nın Mesnevi'sindeki bir öykü üzerinden okuyucuya aktarır.

Sadık Yalsızuçanlar “Kıl” adlı küçürek öyküsünde hisleri ve dünyayı algılayış biçimi ile hayata bakan bir neslin temsilcisi olan yaşlı adamın beyaz bir kılı ramazan hilaline benzetmesini akıl ve sorgulamanın göz ardı edilmesi nedeniyle eleştirir. Bunu yaparken de okura yönelik sorularını akli ve sorgulamayı öne çıkarmak üzerine kurar. Yazar, tanrısal bakış açısı ile oluşturduğu metinde okuru, gördükleri ve bildikleri konusunda sorgulamaya davet eder. Tüm kalıp düşüncelerin aksine gerçeğin inkâr edilemeyeceği de belirtilir.

Kaynakça

- AKTULUM, Kubilay (2000), **Metinlerarası İlişkiler**, Öteki Yay., Ankara.
- ÇELİK, Aykut (2014), **Sadık Yalsızuçanlar'ın Öykülerinde Yapı ve İzlek**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- DEVECİ, Mutlu (2009), “Ferit Edgü'nün Küçürek Öykülerinde Anlatım Biçimleri ve Teknikleri”, **Türk Dili**, C. XVII, S.686, Şubat, s. 123-139.
- KORKMAZ, Ramazan, DEVECİ, Mutlu (2011), **Türk Edebiyatında Yeni Bir Tür Küçürek Öykü**, Grafiker Yay., Ankara.
- KORKMAZ, Ramazan vd. (2013), **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yay., Ankara.
- STANZEL, Franz Karl (1997), **Roman Biçimleri**, (Çev. Fatih Tepebaşılı), Çizgi Kitabevi, Konya.
- TEKİN, Mehmet (2006), **Roman Sanatı 1 (Romanın Unsurları)**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006.